

Á½IL JAKO EXPONÁ•T V ZOO

ÁEtrtek, 18 srpen 2016

Dnes se chodíme do zoologických zahrad dívat na zvíÁ™ata. Ale ještÁ› pÁ™ed necelými sto lety Á¾ili v klecích i lidé. A nikomu to nepÁ™išlo divné… pÁ™ibÁ›h Oty Bengy je nejlepším dÁ™kazem toho, jak moc se svÁ›t za posledních 100 let zmÁ›nil. Co bylo dÁ™íve zcela bÁ›Á¾né, nám dnes pÁ™ijde nepÁ™edstavitelné a absurdní. V záÁ™í 1908 návštÁ›vníkÁ™m zoologické zahrady v Bronxu objevila neobvyklá scéna: v novÁ› vybudované expozici opiÁ•ince se mezi orangutany a šimpanzi objevil malý Á•ernoch...

Necelých 150 centimetrÁ™ vysoký muÁ¾ík se sice mohl po pozemku zoo pohybovat volnÁ›, ale nejlépe se cítil mezi opicemi. V pavilonu opic má›l iÁ™ko a pÁ™átelil se hlavnÁ› s orangutanem Dohongem. Pro návštÁ›vníky to byl obrovský hit. Problém spoÁ•íval v tom, Á¾e neznali pÁ™ibÁ›h tohoto „exponátu“. Ota Benga, jak mu pak v Americe Á™íka narodil v Kongu, patÁ™il do pygmejského kmene Mbuti. Á½il v nÁ›m však jen 23 let. Pak na jeho rodnou vesnici zaútoÁ•ili ozbrojenci placení Belgií – má›li za úkol vypoÁ™ádat se s domorodci, kteÁ™í ohroÁ¾ovali obchodování s gumou. Ota Benga byl na lovu, ale jeho rodina a ostatní vesniÁ•ané takové štÁ›stí nemÁ›li; Á¾oldáci postÁ™íleli prakticky všechny, vÁ•etnÁ› Bengovy Á¾eny a dvou dÁ›tí. KdyÁ¾ se malý pygmej vrátil, padl do rukou otrokáÁ™Á™, kteÁ™í pÁ™ed v této oblasti zcela bÁ›Á¾nÁ› podnikali.

Z jejich rukou ho vysvobodil aÁ¾ americký misionÁ™ a obchodník v jedné osobÁ› Samuel Phillips Verner – koupil ho za pytlík soli a jedny šaty. NeudÁ›lal to však vyslovenÁ› z dobroÁ•innosti, hledal totiž v Africe zástupce nejpodivnÁ›jších kmenÁ™ pro velkou mezinárodní výstavu v LouisianÁ›. ProtoÁ¾e Bengu uÁ¾ v rodné Africe nic nedrÁ¾, rozhodl se svého zachránce následovat za oceán. BohuÁ¾el Verner po cestÁ› onemocnÁ›l; kvÁ™li malárii musel jet Benga dál sám. V LouisianÁ› vzbudil Benga nadšení. PatÁ™il k nejvyhledávanÁ›jším exponátÁ™m výstavy – velkou pozornost budily hlavnÁ› jeho zuby upilované do špiÁ•ek. ProtoÁ¾e výstava má›la ve svém podtitulu název „antropologická“, vidÁ›l se tu pygmej s pÁ™íslušníky mnoha etnik. NÁ›kolikrát se setkal s dalším "exponátem" – slavným apaÁ•ským náÁ•elníkem Geronimem, který se podle mnoha literárních vÁ›dcÁ™ stal pÁ™edobrazem pro románového Vinnetoua. ÁEernoš však na výstavÁ› Á¾ili spíš jako otroci, neÁ¾ j ukázka svébytné kultury. Verner to zjistil aÁ¾ po návratu z nemocnice a dost ho to vydÁ›silo. Za své Á•ernochy však dostal na výstavÁ› zlatou medaili za „nejlepší antropologickou expozici“. KdyÁ¾ výstava skonÁ•ila, pÁ™ivezl Verner Bengu zpÁ›t do Afriky. Tam se pygmej usadil u kmene Batwa, ale pÁ™estoÁ¾e si u nÁ›j naš dokonce i manÁ¾elku, necítil se jeho souÁ•ástí. KdyÁ¾ mu manÁ¾elku uštknul had, ztratil poslední pouta a s Afrikou a po pár má›sících se proto s Vernerem dobrovolnÁ› vrátil do Ameriky – tentokrát na štaci po muzeích. Benga se pak stal vyhledávaným exemplÁ™em v Americkém muzeu pÁ™írodních vÁ›d. Má›l pro sebe vlastní místnost, kam se na nÁ› chodily dívat stovky návštÁ›vníkÁ™. ÁEernoch zvyklý na svobodu a otevÁ™ené prostory ale v muzeu trpÁ›l. Míval noÁ•rn má›ry, Á¾e se ocítl v jedné z vitrín, zaÁ•al se chovat k návštÁ›vníkÁ™m agresivnÁ›, a nakonec se pokusil z muzea uprchnout. Verner mu tedy našel lepší místo – ve výše zmínÁ›né zoologické zahradÁ›. Verner to chápal jako bohabojnou a vÁ›decky dÁ™leÁ¾itou Á•innost, pro návštÁ›vníky byl však Ota Benga jen obyÁ•ejný spektakl. Mohl se sice svobodnÁ› pohybovat po zoo, ale vedení mu doporuÁ•ovalo, aby se drÁ¾el u opic. A Bengovi se tam opravdu líbilo nejvíc… Velký úspÁ›ch rozlétl afroamerické církevní organizace. Protestovaly proti tomu, aby byl Á•lovÁ›k zavÁ™ený společnÁ› s opicemi, a upozorÁ™ovaly na nedÁ™stojnost tohoto stavu.

Jeho umístÁ›ní v zoo má›lo ilustrovat Darwinovu evoluÁ•ní teorii a Benga má›l pÁ™edstavovat nejníší známý st Á•lovÁ›ka, bliší opicím neÁ¾ lidem. Po sérii Á•lánekÁ™ v tisku koneÁ•nÁ› zoo rozhodla, Á¾e s vystavováním Á•lovÁ›ka O Bengu se zaÁ•ali starat kÁ™esÁ•ané – koneÁ•nÁ› ho nauÁ•ili poÁ™ádnÁ› anglicky, opravili mu chrup, aby nepoutal r ulicích pozornost a poÁ™ídili mu první šaty. ZaÁ•al pracovat na tabákové plantÁ¾i, kde si ho kolegové velmi cenili – jako jediný dokázal vyšplhat aÁ¾ nahoru, aniÁ¾ by k tomu potÁ™eboval Á¾ebÁ™ík. Benga se rozhodl, Á¾ do Afriky – a Á¾e si cestu sám zaplatí. Plány mu pÁ™ekazilo vypuknutí 1. svÁ›tové války, která znemoÁ¾nila cestovat pÁ™es oceán. 20. bÁ™ezna 1916, ve vÁ›ku pouhých 32 let, rozdÁ›lal oheÁ™, spálil v nÁ›m umÁ›lé konce svých zubÁ™ a zastÁ™ se… zdroj: NATIONAL GEOGRAPHIC